

מצרים: קבי"מ - 303!

מלחמת ארץ-ישראל שמה קץ להתלבטויות. גמאל, עתה סרן, יצא למלחמה בראש פלוגת רגלים של הבריגדה הששית. בערבות-הנגב ושפלת-הדרום טעם את הנצחונות הראשונים. אולם אחריהם באו חודשים ארוכים של קרבות וזיעה, חודשים שבהם בערה השנאה של החייל הקרבי למשתמטים שיסבו בעורף, למנהיגים ששלחו אותו לשפוף את זמו בארץ זרה, למען הקוננויות הצרות שלהם. בחודשים אלה נולדה המהפכה של ה"23 ביולי 1952. בחודשים אלה התגבשה הקבוצה שהיתה עתידה להקרא מועצת ההפיכה. כ" פאלוגיה מצא גמאל את יד-ימינו: סרן רוה ואתלטי, צעיר ששערו נשר לפני מועד, היה זה סלאח סאלם, משכיל, חריף-מחשבה ובעל כוח-שיכנוע אדיר.

הצעד הגדול

כשחזרו למצרים היתה המטרה ברורה. הם רק חיכו להזדמנות הטובה. היא ניתנה להם על-ידי פארוק. כמה ימים לפני פרוץ ההפיכה עורר המלך נגדו את חמת רוב קציני הצבא, כאשר דוש לבטל את בחירתו של יושב-ראש מועדונו, למנות גנרל משלו לתפקיד זה. האיש שביקש המלך לסלקו: מוחמד נגיב, ותיק-קרבות ארץ-ישראל. אותו זמן גם הרגישה הבולשת של המלך כי גמאל וחבריו התכוונו למיבצע הגדול. היה צורך לפעול במהירות. היה דרוש גם שם מושך שילכד סביבו את הקצינים ויתן אופי מכובד לכל התנועה. נבחר הגנרל שפארוק לא רצה בו.

אולם הנצחון לא פתח את הבעיות. היו שביה בשלטון לא היתה דבר פשוט כל-כך, עובדות החיים של משטר פיאודלי לא ניתנו בקלות לשינויים. נגיב, שהסתפק תחילה גם תפקידי-ייצוג וגיוס אהדת ההמונים, החל גם להפעיל את השפעתו — לכף-המיתניות. היה ברור כי יום ההכרעה מתקרב, בו יטרוץ עבד אל-נאסר לקחת את הרסן בשתי ידיו, להראות לעולם כולו מי עומד בראש.

כאשר עשה זאת, בסוף השבוע שעבר, נוכח לדעת כי שוב לא היה זה דבר פשוט כל-כך. מעשהו, שלא הפליא את האנשים המתמצאים בענייני המרחב, התפרש כנונה כצעד קדימה, במימוש תקיף יותר של שאיפת ההפיכה. אולם איש לא תיאר לעצמו כי גמאל, ושאר חבריו הצעירים, יוכיחו בגרות ואחריות כפי שעשו. במקום להתקש, ליצור קרע שהיה מאלץ אותם לשלוט בכוח רובים מכודנים, העדיפו להשלים עם נאגיב.

אולם כבר עכשיו ברור: לא היתה זו כניעה מתוך חולשה. גם עם נגיב בתוכה, מתכונת מועצת-ההפיכה לבחור בקו תקיף יותר — בחזית החיצונית ובחזית הפנימית. הסכנה הגדולה ביותר עתה שוב אינה זו של קרע בין נגיב וגמאל, הסכנה היא של נסיון מצד מנהיגי הפלגות ובעלי-הרכוש לחזור למעמד אשר ממנו סולקו. דבר זה, כפי שהוכח בסוריה, אפשרי.

שרצו לצעוד. הוא פיקד על מחלקת חיל-רגלים, סמוך לעמודת-ההגנה של הצבא הבריטי באל-עלמיין. הוא רק שמע על המרקה ורתת. "חשבתי שאני אתפוצץ מרוב כעס", נזכר הוא. "אולם מה יכולתי לעשות? האמנתי שהאנגלים סמכו על כך שאנו לא נפעל. רציתי לתת הוראה לאנשי לירות בכל אנגלי שיראו. אולם יזעתי גם שהדבר לא היה עוזר. כדי לגרש את האנגלים היה דרוש הרבה יותר מאשר סגן ומחלקת חיל-רגלים. היה דרוש צבא שלם, עם שלם."

לא עבר זמן רב וגמאל עבד אל-נאסר היה עסוק במימוש חזונו. הוא הועבר לקהיר, הצטרף אל אחת מקבוצות-הקצינים ששרצו בצבא, כל אחת עם מטרה משלה — מי בעד המלך, מי בעד הרמטכ"ל ומי בעד מפקד הגדוד שלו. תוך חודשים מעטים הפך לאיש המרכזי בקבוצות.

הוא כמעט מצא את עצמו בתא הכלא כאשר ערכה הבולשת של פארוק מעצרים בין הקצינים. אולם הוא הצליח להעלים את פעי-לותו, החליט מאותו יום להקפיד ביותר במחירת חבריו-לקשר. במרוצת השנים גם הצטננה הערצתו את פארוק, כשהתרחבו הסיפורים על התפרוורתו המוסרית.

הרצח כלילה

המחתרת העברית נגד האנגלים בארץ שימשה לו דוגמה. הוא החל מחפש פתרון ב"מעשי-טירור. הוא וחבריו ערכו רשימה מפר רשת של אנשים אשר יש לסלקם, היו מתכננים בפרטי-פרטים את מעשי-הטירור. לילה אחד, לאחר שבחרו בקרבן הראשון, יצאה הקבוצה לארוב לו ליד ביתו.

בזמן הקבוע, הופיע האיש. משלושה כי-וונים ניתך עליו מטר כדורים, הוא צנח ארצה. המתקיפים נכנסו למכוניות, הסתלקו אל המקום. "משך כל הלילה לא יכולתי לעצום עיני", מודה עתה גמאל. "לילת אשה יצללה באוני בלי הרף. התפללתי בכל מאורי כי האיש שרציתי להרגו לא ימות, וכאשר עלה השחר רצתי כמטורף לרמות, וכאשר עתון, האיש רק נפצע קשה."

שם המתקף נשמר בסוד. "כדי שהתובע הכללי לא יאסור אותי על כך."

קישוט זר, תוספת מכובדת שהיתה צריכה להעלם כבוא העת. בצעירותו לא נבדל גמאל מרובות צעירי-ריים, בני המעמד הבורגני של מצרים. יליד-קהיר, בן של פקיד ממשלתי, סיים את בית-הספר התיכון, התכוון להכנס לפקולטה למשפטים של קהיר. במקום זה שינה את דעתו, נכנס לאקדמיה הצבאית המלכותית. בתקופה זו לא התפתחו בו עדיין סגולותיו השתקניות המאפיינות אותו כיום. הוא נהג להשתפך בפני ידידיו הקרובים, כתב מכתבים ארוכים בהם תיאר את הגיגי ופשו-כאשר היה בן 17 כתב: השחיתות והבגידה מכרסמות בגוף המולדת בלי הרף. הכובש הזר יושב בארצנו בבטחון כי יודע הוא כי אין מי שינתנו לו. הוא הצליח להפוך את מנהיגי העם לאוסף של חנפנים ומוגלים, שכל שאיפתם היא להידמות לכובש ולהתרפס אליו. האם כך השתחרר המולדת ותהפוך שוב לארץ של בני חורין?"

מעל לכל: השנאה

בשנת 1937 סיים גמאל את האקדמיה הצבאית, קיבל את כוכב-הקצינות הראשון. הוא צורף ליחידת-רגלים, שירת במחנה ובקודות-ספר שונות. כעבור שנתיים נשכח לתרטום בירת-הסודאן, שם שירתה יחידה של הצבא המצרי. תקופה זו הגבירה את מרירותו נגד האנגלים ונגד מפקדיו בצבא והעסקנים הפוליטיים.

אולם, מעל לכל, בערה בלבו השנאה לאנגלים.

בשנת 1942 נוסף לשנאה זו רגש של עלבון צורב. השגריר האנגלי בקהיר אילץ את פארוק, תחת איום, לקבלו בארמונו ולפטר את ראש-המשלה מוסטפא אל-נחאס. בשביל הקצינים הצעירים זו פגיעה בקודש-קודשיהם, כי בעיניהם היה המלך הסמל העליון של טוהר האומה. כמה מאות מהם בקשו לצעוד בהפגנת-מחאה אל הארמון המוקף, נגעו רק ברגע האחרון, על פי בקשת הבלך עצמו.

הוא מצטרף למחתרת

סגן גמאל עבד אל-נאסר לא היה בין אלה

"מועצת-ההפיכה מזהירה: כל נסיון להפי-רע את הסדר ייענש בכל חומרת הדין! מועצת-ההפיכה מזהירה: כל נסיון להפריע את הסדר ייענש בכל חומרת הדין!" למעלה מעשרים פעם הפסיק קריין רדיו-קהיר את השידורים הרגילים כדי להקריא את ההודעה. היתה זו ההזרה החמורה ביותר שמועצת-ההפיכה השמיעה אי-פעם באוני העם המצרי. אפילו בימים הראשונים לאחר עלייתה לשל-טון לא דיברה בנימה חריפה כל כך.

היתה לכך סיבה מספקת. בפעם הראשונה מאז גורש פארוק נראתה האפשרות של פילוג פעיל בתוך הצבא עצמו. אותה שעה התכנסה מועצת-ההפיכה במחנה-עבאסיה ה-עוקי, ירושת הצבא הבריטי בלב-קהיר, דנה במצב החדש שאיים על שלטונה. במקום 12 החברים הרגילים השתתפו הפעם בישיבה רק 10. השנים הנעדרים: יושב-ראש המועצה מוחמד נגיב, שישב במעצר-בית ורבי-סגן כאלד מוחיי אל-דין, שישב במעצר-מחנה עם עוד 41 קצינים של חיל-הפרשים.

הפרשים, שהתנגדו להדחת נגיב, לא הבינו מדוע לא יקינו הם מועצת-הפיכה משלהם, שתסלק את המועצה הישנה. אילו רצתה המועצה, היתה יכולה להכניע את כל חיל-הפרשים ללא קושי מיוחד. החייל, המהווה למעשה חטיבת השריון הקל של הצבא המצרי, לא היה מחזיק מעמד זמן רב מול שבר יחידות הצבא שכיתרו אותו עם קבלת הידי-עה על התמרדות קציניו.

אלא שעשרת חברי המועצה חששו כי בזה לא יגמרו את כל הפרשה. ידיעות שבאו מכל זלקי הארץ העידו כי לא הפרשים בלבד תמכו בנגיב. סטודנטים, פלאחים, פועלים השמיעו את הסיסמה: "אין הפיכה בלי נגיב! נגיב אבי-ההפיכה!" אפילו מחרטום, בירת-סודאן, באו קריאות-עידוד לנגיב. בלעדיו, איימו מנהיגי סודאן, לא יהיה כל איחוד בין מצרים והסודאן.

אוסף של חנפנים ומוני-לב

היה זה הרגע האירוני ביותר ב-1952 תודשי קיומה של ההפיכה המצרית. הגורל, בדמותו החיכנית של מוחמד נגיב, לעג לתוכניות חברי-המועצה. לאחר שריממו ושיבחו את הגנרל הבלתי-יודע באופן יחסי משך יתר משנה, נוכחו לדעת כי לא קל היה לבטל אותו. להתייחס אליו כאילו עוד היה גנרל בלתי-יודע. דמו לשוליית הקוסם שהשתמש בכוחות-סתר אדירים כדי ליצור מפלצת שהלכה וגדלה, עד ששוב לא יכול היה להשתלט עליה.

המופתע ביותר היה גמאל עבד אל-נאסר. סגן האלוף הצעיר (36) בעל גוף הענק וההר-פעה המתונה לא חשב שיהיה לו קשה לקבל את המקום המגיע לו: המנהיג המעשי והרשמי של הרפובליקה המצרית. הוא אשר, משך שנים רבות, אירגן סביבו את גרעין ההפיכה, טיפח אותו לתנועה מגובשת. בעלת רעיונות ואופי משלה. נגיב לא היה אלא

ההתחרות על הפופולריות

נגיב (ימין) ועבד אל-נאסר (שמאל) בצידומים שנועדו להראות את עמדותם, להוכיח עד כמה שניהם אנשים פשוטים ורגילים.